

Natur und Tierwelt in zwei frühosmanischen Werken

György Hazai, Budapest

In den letzten Jahren habe ich mich mit zwei Denkmälern des frühosmanischen Schrifttums intensiv beschäftigt. Beide nehmen in der Literatur der Epoche einen wichtigen Platz ein. Es handelt sich zum einen um die türkische Übersetzung des *Tazkaratü'l-Awliyā* des bekannten Mystikers Farīduddīn 'Aṭṭār (fl. 12. Jh.), zum anderen um die bekannte Sammlung von Märchen bzw. Erzählungen eines unbekannten Autors unter dem Titel *Ferec ba'd eṣ-ṣidde*, die ebenfalls aus dem Persischen übersetzt wurde. Die bearbeitete Handschrift des ersten Werkes stammt aus dem Jahre 1341 und die Handschrift der Märchensammlung aus dem Jahre 1451. Beide Handschriften sind nach unseren heutigen Kenntnissen sehr alt und nehmen damit einen wichtigen Platz im altosmanischen beziehungsweise altanatolisch-türkischen Schrifttum ein. Diese Handschriften werden in der Orientalischen Sammlung der Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften aufbewahrt. Die erste Phase der Arbeit an diesen Handschriften wurde mit ihrer Veröffentlichung abgeschlossen.¹ Die geplante sprachhistorische Analyse der Texte dauert noch an.

Obwohl das ursprüngliche Ziel der Befassung mit diesen Texten rein sprachhistorisch war und geblieben ist, kann man sich der faszinierenden Wirkung des Inhalts beider Werke nicht entziehen. Die schöne Arbeitstagung zu Ehren von Frau Prof. Dr. Barbara Kellner-Heinkele bot mir eine ausgezeichnete Gelegenheit, meine bescheidenen Beobachtungen zusammenzufassen. Sie beziehen sich auf die Tierwelt und die Natur in den beiden Werken. Im Falle des Werkes von 'Aṭṭār handelt es sich um die Rolle und Funktion der Tiere im Leben der Heiligen. Das *Ferec ba'd eṣ-ṣidde* führt uns in eine Märchenwelt, in der die Natur, mit den dort lebenden Geschöpfen, eine ganz andere Dimension hat.

Tezkeretü'l-evliyā

Die Tiere schätzen den asketisch lebenden Heiligen und pflegen eine besondere Liebe für ihn. Ein gutes Beispiel dafür bieten die Vögel.

¹ *Ferec ba'd eṣ-ṣidde: Ein frühosmanisches Geschichtenbuch = „Freud nach Leid“*. 1–2. Hrsg. von György Hazai und Andreas Tietze. Berlin 2006 (Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur der Turkvölker; 5.1–2); *Die altanatolisch-türkische Übersetzung des Tazkaratü'l-Awliyā von Farīduddīn 'Aṭṭār: (Edition der Handschrift der Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften)*. 1–2. Hrsg. von György Hazai. Berlin 2008 (Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur der Turkvölker; 6.1–2).

(194.A)

(15) Naql-dur kim *Ma'rûf*ün bir dāyısı vardı, şehrün nāyibidi. (194.B) (1) Bir gün gecerdı, [[*Ma'rûf* gördi kim]] *Ma'rûf* gördi kim etmek yēr. Bir loqma gendü (2) yēr, ve bir loqma ite vērür. Dāyısı eydür: utanmazmısın kim itile etmek (3) yersin? – dēdi. Eyitdi: gērçeksın kim ben~dahı utandugumdan ötrü yerveñ – dēdi. (4) Pes *Ma'rûf* başın kal-durdı, havāda bir kuş ğördi, kığırdı. Geldi, *Ma'rûf*ün (5) ileyinde başcuğazın yūñi arasında gizledi. Dāyısı eydür: bu ne kuşdur kim (6) başın gizler? – dēr, ve yüzün göstermez? – dēr. *Ma'rûf* eydür: Ben Tangndañ utanurvañ, (7) bendeñ bu utanur. Herkim Tangndañ utana, dükeli 'ālem andañ utanur – dēr. Dāyısı (8) hacil oldı, gitdi.

(288.A)

(7) Naql-dur kim *Semūn* bir gün mest olub maħabbet sözlerin (8) söylerdi. Nāgāh bir kuşcuğaz havā yüzinden indı, geldi, *Semūn*ün başına kōndı. (9) Bir zamān durdı, andan omuzına kōndı, andan ucdı, karşıasına kōndı. (10) Bir zamān *Semūna* karşıu hayrān olub-dururdi. Pes kaynakukların yere urdı, (11) ditredi, cān vērdi.

(147.B)

(7) Naql-dur kim *Süfyān* eñen şefkatlu-ıdı. Bir gün bāzār içindeñ (8) ğeçerdi. Gördi kim bir bülbul kafes içinde öterdi, ve sıçrardı, ve yārın (9) isterdi. *Süfyān*ün gönli aña bağlandı, dā'im ol kuşcuğaz karşıasına (10) varurdi, hayrān olub otururdi, ve anuñ ünin işidürdi. Ve çünkim (11) *Süfyān* dünyādan gitdi, ve cenāze-sin ğötürdiler, halk ağlasurdi, ol (12) bülbulçük gendözin götürürdi, cenāze-ye ururdi, ve zānlık édüb öterdi, (13) ve halk aña bakub ağlardı. Ve çün *Süfyān* defn eylediler, ol bülbulçük (14) sininden gitmezdi. Bir gün gördiler kim sin üstinde ölmüş, yatur. Anı dahı (15) sin toprağında defn eylediler.

(99.B)

(15) Ve çünkim anuñ cenāze-sini götürdiler, (100.A) (1) gün 'azım ıssıydı: kuşlar geldiler kanat-ların gerdiler, anuñ cenāzesine (2) gölge oldılar.

(257.B)

(15) Çünkim yudılar, cenāzesin getürdiler, giderler-ıdı, (258.A) (1) nāgāh bir aq gügercin havā yüzindeñ indı ve cenāze kenārına kōndı. Mürıdleri (2) ne~kadar kim yēñleriyle anı, üşeleridi, uçmazıdı. Tā ol kuşcuğaz kudret (3) diliyle söyledi ve eyitdi: beni üşendürmen kim ben çengelümi bunda (4) anuñçün urdum kim ben~dahı anuñ himmetindeñ bi-naşib olmayavan. Ve-eger (5) sizün gavğanuz degülmisse-ıdı, bir aq yel geleceğidi, bunıñ cenāze-sin (6) havāya iledeceğidi – dēdi.

Aber auch andere Tiere drücken ihre Bereitschaft zur Hilfe aus. Eine Schlange fächelt dem Heiligen in der Hitze kühle Luft zu.

(32.A)

(15) Naql-dur kim bir gün (32.B) (1) *Mâlik* bir divâr gölgesinde yatur-ıdı, bir yılan gelib nergis budağıyla anı üşelerdi.

Einen besonderen Platz nehmen die Löwen in den Geschichten ein. Auch sie leisten dem Heiligen Hilfe oder dienen als Gleichnis für die Ordnung in Gottes Schöpfung.

(310.B)

(3) Naql-dur kim anuñ bir kız-kardaşı varıdı, anı yavlaķ severdi. (4) Çünkim *Ebū Hamza Ka'beye* gönildi, gördi, kim hic nesne bile götürmedi. Bir (5) pâre gümüş anuñ hırkasınuñ yaķasına dikdi. Anuñ andan haberi yoğıdı. (6) Çünkim ayağın ber(r)iyeye başı, nâgâh hâtifden bir ün işitdi, kim eydür: (7) *Yâ Hamza*, utanmazmısın kim ol Tangrı <kim> gögi senün üstünde direksüz (8) dutar, kâdir degülmidür kim senün karnuñı ac(ı)kdurmaya? Sen tecrid ve tevekkül (9) ehli-ven, dersin, hırkañda gümüş götürürsin – dedi. *Ebū Hamza* çünkim (10) bunı, işitdi, feryâd eyledi, gendözin aradı, ol gümüşü gendüden (11) ırak eyledi, birez ilerü vardı. Nâgâh bir ağzı, açuķ kuyu varımış, (12) ol kuyuya düşdi, ve aña hic ziyân degmedi. Ve çünkim bir gün ve iki, (13) gün gitdi, nefsi, takâzâ eyledi, ve içinden eyitdi kim: «wa lâ tulqū (14) bi-aydikum ilâ-t-tahlikati», ya'ni: gendü nefsiñüzi tehliküye gendü elünüzile bırakmân! (15) Bilençe akcân ve bir kesek etmegün yokdur, ac olursın, gerü dön! (311.A) (1) – dedi. *Ebū Hamza* eyitdi: ol gişi kim kuyu içinde helâk eylemedi, kuyudan (2) daşra daħı saklaya – dedi, nefsiñe uymadı, gitdi, ve Hâķ(k)a, tevekkül eyledi. (3) Nâgâh giderken yine bir kuyuya düşdi. Bir arslan gel-di, ve ip getürdi, (4) ve ol kuyuya sarkıtdı. Elün bu ipe yapış kim seni yoķaru çekeyin – dedi. (5) Pes ol ipe yapışdı, yoķaru çıkıdı, kurtıldı. Ve hâtifden bir âvâz işitdi: (6) çünkim sen bize tevekkül eyledün, lâcirem biz daħı seni kimseneyile kurtarduķ (7) kim ol cânlar helâk eyleyicidür – dedi. Arslan yüzün yere sürdi (8) ve kuyruķların buladı, gitdi.

(114.A)

(13) Naql-dur kim bir gün *Bâyezide* şordılar (14) kim: senün şeyhün kimdür? Şeyh eyitdi: bir karı 'avret-dür. Eyitdiler: nête? (15) Şeyh eyitdi: Bir gün vecd baña gâlib oldı. Şahrâ-da giderdüm, bir karı 'avrete (114.B) (1) uğradum, bir dağarcuķ un götürürdi. Eyitdi: bu dağarcuķımı götüri,-vêrğil! (2) – dedi. Ben hod eyle olubdururdum kim gendözümü götürimezdüm. Bir arslana (3) işâret eyledüm: ol dağarcuķı götüri-vêrdi. Ve ben dilerdüm kim (4) bu karı beni bilmeye. Ben eyitdüm: yâ karıcuķ, şehre varıcaķ kimi gördüm, deyesin? (5) Eyitdi: bir zâlimi ve bir ra'nâyı gördüm – dëyem. Eyitdüm: nête? Karı eyitdi: bu (6) arslanı Tangrı yük götürmeğičünmi yaratdı? Eyitdi: yok. Eyitdi: Çünkim (7) Tangrı anı yük götürmeğičün yaratmadı, ye neçün yük yükledürsin? Pes sen (8) zâlim degülmisin? – dedi. *Bâyezid* eyitdi: gerçeksın. Karı eyitdi: Daħı dilersin (9) kim şehir kavmı senün arslan dutub yük urduğun göreler, ve saña (10) şâhib-kerâmet dëyeler. Bu iş~daħı ra'nâlık degülmidür? *Bâyezid* eyitdi: belı, (11) ra'nâlıkdur. Pes *Bâyezid* ağladı ve tevbe kıldı, kerâmeti, kabûl etmezdi, (12) tâ Tangrıdan taşdik olmayınca.

(268.B)

(13) Naql-dur kim *Kadisîye* şehrinün kavm-ları bir gece ün (14) işitdiler kim fulân dere içinde bir veli Hak velilerinden arslan arasında kalubdur. (15) Varun, anı bulun dèrdi. *Kadisîye* kavmı erteyedegin uyumadılar. Çünkim şabâh (269.A) (1) oldu, ol dereye vardılar, *Ebû l-Hasan-ı Nûriyi*, gördiler kim arslanlar içinde (2) oturmuş, namâz kılurdi. Ve arslanlar anun yöresine halka olub-dururlardı, (3) temen anı beklerler gibi. Çünkim bu kavum erişdi, arslanlar bu kavma hamle (4) kıldılar kim yırtalar. *Nûri* birgez yêñiyile işâret eyledi, arslanlar pişeye (5) girdiler. Bugez *Nûri* kıyına vardılar, eyitdiler: bu ne hâl-dur? Eyitdi: Çünkim (6) bu şehre yakın ğeldüm, çok zamânıdı kim nesne yemedümidü. Ben eyitdüm: Bu (7) şehirde hürmâyıla etmek var ola – dèdüm. Pes yine peşimân oldum, ve gendü (8) gendözüme eyitdüm kim: henüz nefis ârzüsü-mı edersin? – dèdüm. Bu dereye geldüm (9) kim arslan-lar beni yırtalar; bunlar hød beni yırtmadılar – dèdi.

(283.A)

(3) Naql-dur kim bir derviş bir dere içinde giderdi. Nâgâh bir arslan (4) aña hamle eyledi. Çün geldi kim yırtadı, ol derviş *Rakki* hırkasındañ (5) bir pâre donına diküb-dururdi. Arslan anun hırkası pâre-sin gördi, geldi, (6) ol hırka'yı yaladı, kuyruğın buladı, gerü döndi.

Die Tiere können oft auch als Übermittler himmlischer Botschaften dienen. In dieser Rolle erscheint zum Beispiel ein Hund, der den Heiligen Demut und Mildtätigkeit lehrt.

(108.A)

(11) Naql-dur kim bir gün (12) *Bâyezîd* müridleriyle ırımadan geçerdü. Yol-ları bir dar yere uğradı, ve karşıdan (13) bir it gelürdi. *Bâyezîd* yoldan savuldi, yolu, ol ite tekellüf eyledi. (14) İt geldi, geçdi. Meger bir müridi *Bâyezîdün* bu işe münkir oldu ve eyitdi: (15) İt-deñ Hâk Ta'âlâ âdem-oğlanların mükerrrem yaratdı. *Bâyezîd* hoş 'sultân el-'ânfin'-dür. (108.B) (1) Bugün bunca halk arasında ve müridler ve 'aşıklar bile-iken yolın bir ite işâr (2) eyledi, bu ne hâl-dur? – dèdi. *Bâyezîd* ol yigide eyitdi: Ê 'aşık, çünkim (3) ol it karşıdan geldi, hâl diliyle baña eyitdi: Ê *Bâyezîd*, benden ne (4) eksüklük geldi kim itlik derisini baña geyürdiler, ve senden ne artıklık (5) geldi kim sultân-el-'ânfin'-lik hil'atın saña geyürdiler? – dèdi. Çünkim bu endişe (6) benüm sıruma yörendi, yolu aña tekellüf eyledüm – dèdi. Naql-dur kim bir gün (7) *Bâyezîd* ırımadan geçerdü, yine bir ite uğradı. İt baña değmesün dèyü, geyesi-sin (8) kıldurdi. İt eyitdi: Ê *Bâyezîd*, eger tüşüm kurı-yısa, hic hâlâl saña (9) değmez. Ve-eger yaşı-sam, bir bardak şuyıla senünle benüm aramda şulh olur. Sen (10) daşunı artmak istersin, ammâ içünjü yedi deniz şuyı, arıtmaya – dèdi. Ve (11) *Bâyezîd* eyitdi: Sen zâhir arızsın, ve ben bâtını, arızsın. Gel, ikimüz bile (12) karışalım, ola-kim cem'iyet bereketinde ikümüz dañı bile an olavuz, ve mürdârlıgumuz (13) gide – dèdi. İt eyitdi: Yâ *Bâyezîd*, sen benümle bir olumazsın, zirâ ben redd-i (14) halk-van, ve sen kabûl-ı Hâksın. Herkim beni görürse, hic dèr ve taş urur, (15) ve herkim seni görürse, selâmu 'aleyküm dèr, hürmet eder. Ben bugün bulduğum (109.A) (1) sünjügi yanına komazvan. Ve senün şimdü, evünde bir küb buğdayun vardır – dèdi. (2) *Bâyezîd* çünkim itdeñ bu sözleri işitdi, ağladı, ve eyitdi: İlahî, ben bir it (3) yoldaşlığına lâayk degülven, Hâlik yoldaşlığına nece lâayk olam? – dèdi, ağladı. (4) Ve it sözleri aña yavlaç

eger eyledi, ve t̄a'atlarındañ nevmiz oldu. Eyitdi: (5) b̄ari varayın, bir zünnār şatun-alayın, kuşanayın – dēdi. Durdı b̄azāra çıkdı, (6) gördi, bir gevür elinde bir zünnār dutar. Eyitdi: neye satarsın? Eyitdi: b̄in kızıla (7) satarın, eksüğe v̄ermeyiz – dēdi.

(216.B)

(11) Naql-dur kim *Hoca* 'Alī-yi, (12) *Suturgānī Šāh Šucā'-ı Kirmānī* türbesine geldi, ziyāret eyledi ve etmek üleşdürdi. (13) Bugez mescide girdi, ve ileyine ta'ām kodı, ve eyitdi: İlahi, bu ta'āma bir konuk v̄erbi~kim (14) bile yēye – dēdi. Nāgāh kapuya bir it geldi, *Hoca* 'Alī ite hiç dēdi, kovdı. (15) *Šāh Šucā'* türbesindeñ bir āvāz işitdi kim eydür: È *Hoca* 'Alī, Tangrıdan konuk dilerdün. (217.A) (1) Konuk kapuya geldi, neçün kovduñ? – dēdi. 'Alī derhāl duru-geldi, kapudan daşra çıkdı, (2) çevre ol iti, mahalle-lerde istedi. Bir bucağda buldı, gördi, kim yatur. Ol yēdügi (3) aşı getürdi, it önine kodı. İt ol aşa hic nazar eylemedi. *Hoca* (4) 'Alī hacil oldu, tevbe eyledi, kaftān-ların çıkardı, inşāfa, geçdi. İt (5) eyitdi: è *Hoca* 'Alī, eger *Šāh(-ı) Šucā'* hürmeti olmayadı, görürdün, ne işlere (6) uğrardun – dēdi, gāyib oldu.

Aber auch ein Hirsch kann eine himmlische Botschaft übermitteln.

(223.A)

(15) Naql-dur kim birğez *Ebū Hafş* yāranlarıyla teferrüce dağa, {çıkdılar}. (223.B) (1) Ve anda söz düşdi, vaqtı, hoş oldu. Öginde(n) geçdi kim eger şimdi, bir (2) koyun olsa, bu yāranlara biryān eylesem, yēdürsem – dēdi. Derhāl bir (3) geyicek dağdañ indi, geldi, başını *Ebū Hafş* dizinde kodı. Şeyh geyigi eliyile (4) urdı ve haykırdı: geyik kaçdı, gitdi. Müridler eyitdiler: bu ne hāl-dur? Eyitdi: (5) Şimdicek benüm gönümdeñ geçdi, kim eger bir koyun olsa, bu yāranlara (6) yēdürsem – dēdümidi. Bu geyicek hāzır geldi, bildüm kim murād tamām oldu. Müridler (7) eyitdiler: Hāğdañ diledün, v̄erbidi. Ne-içün yine kovduñ? – dēdiler. Eyitdi: Siz bilürmisiz (8) kim murād tamām eylemek kapudan daşra komağdur? Eger Hāğ Ta'ālā *Fir'avnun* (9) eylugin dilermisiz, anun murādı, içün *Nil* ırmağın revān eylemeyedi, ve dahı (10) ne~kim murādı, varısa, dünyede v̄ermeyedi, – dēdi.

(320.B)

(7) Naql-dur kim 'Abdullāb-ı *Hafif* eydür: yiğitligüm hālında *Hicāza* giderdüm. (8) *Bağdād* şehrine geldüm, ve *Cüneydi*, görmedin ber(r)iyeye girdüm. Bir ip ve bir kova (9) bile götürdüm. Yolda susuzlık baña gālib oldu. Bir kuyu gördüm, (10) vardum kim su çıkaram. Gördüm kim bir geyicek başın ol kuyuya soğmuş, (11) su içti. Çünkim geyik gitdi, bakdum, gördüm kim kuyunun suyu dibine (12) vardı. Ben bu hālı gördüm, mütehayyır kaldum ve eyitdüm kim: 'Abdullāb (13) mertebesinden bu geyik mertebesi artuğmuş – dēdüm. Derhāl hātifden āvāz (14) işitdüm kim eydür: geyik mertebesi anunçün artuğdur kim anun i'timādı (15) bize berk-dür, sencileyin ip ve kova götürmez – dēdi.

In einer anderen Episode bringt ein Vogel dem *Zā n-Nūn* die Botschaft, dass der Mensch auf Gott vertrauen soll, wenn es um die menschlichen Alltagsbedürfnisse geht.

(89.A)

(4) Gêrû döndi, gördi, kim bir kuşcuğaz iki, gözleri görmez, (5) bir ağac budağında oturur. *Zā n-Nūn* öğinde eyitdi: “bu biçäre (6) kuşcuğaz ne içir ve ne yêr?” – dèdi. Pes ol kuşcuğaz uçdı, ağacdan aşğa (7) indi, burnıyla yeri kazdı, bir altun üsküre çıkđı, içi döpđolu sisam (8) vardı. Ve ol sisamdan yèdi ve yine yüziyle yeri kazdı: bir gümüş (9) üskere çıkđı: içi döpđolu gül. Sevindi, ol şudañ içdi, üskere-ler (10) belürsüz oldı. *Zā n-Nūn* çünkim ol hâleti gördi, birgezden dünyâyı, (11) terk eyledi ve Tanrıya tevekkül kıldı.

Oft wirken die Tiere bei den Wundern der Heiligen mit. Fische demonstrieren wiederholt ihre Bereitschaft, dem Heiligen zu Hilfe zu kommen.

(31.A)

(8) Ve bir nice-ler eydürler kim bir gün *Mâlik* gemiye bindi. Su ortasına (9) varıcağ gemici hâk diledi. *Mâlik* eyitdi: aķcam yokdur. Ol~kadar urdılar (10) kim uşşı gitdi. Ve çünkim uşşı ğeldi, yine dilediler, ve eyitdiler: eğer (11) gemi hâķkı-nı vèrmezsen, ayağunđañ aluruz seni, bu denize bırağuruz – dèdi-ler. (12) Pes *Mâlik* balıklara işâret eyledi. Her birisi sudan başın çıkardı, (13) ağızından da birer kızıl altun dutarlar-ıdı. *Mâlik* elin şundı, iki, kızıl (14) aldı, gemiciye vèrdi. Ve cünkim gemici ol hâli, gördi, *Mâlikün* ayağına düşdi.

(80.B)

(12) Naķl-dur (13) kim bir gün *Dicle* ırmağı kıyında oturub hırķa-sın yamardı, ignesi (14) suya düşdi. Bir ğişi anı göre-dururđı, eyitdi: Yâ *İbrahîm*, pâzişâh- (15) -lığı kodun, geldün, hırķa yamarsın – dèdi. Ne iş başardun? – dèdi. (81.A) (1) *İbrahîm* şuya işâret eyledi kim: iğnemi tèz getirün! – dèdi. Deniz (2) içinde ne~kadar kim cânavarcuķlar vardı, her birisi bir altun [bir] (3) [altun] iğne ağızına dutub başların şudan daşra çıkardı-lar. Eyitdi: (4) benüm iğnem bular [ignem] değül-dür, varun, benüm iğnem getirün! – dèdi. Bir (5) za‘ıyfca balıcağ sudan başın çıkardı, *İbrahîmün* igne-sin sunu- (6) -vèrdi. *İbrahîm* ol ğişiye eyitdi: ol öndünki pâzişâhlık yègmidür, (7) veyâ bu yègmidür? – dèdi.

(90.A)

(1) Durdum, ol aradan deniz kenârına geldüm. Gördüm (2) kim bir bölük bâzîrgânlar gemiye girürleridi. Ben daħı bile bindüm. Gitdük, birķac (3) günden sonra bir bâzîrgânun bir cevheri yavı~vardı. Gemi hâķkın birbir ister- (4) -leridi. Dükelişi ittifaķ eyledi-ler kim *Zā n-Nūn* aldı dèyü. Pes *Zā n-Nūn*, dutdılar, (5) çok dürlü hórılık ètdiler. Ve *Zā n-Nūn* hic dınmadı. Bugez katı, incitdiler. (6) *Zā n-Nūn* deñize baķdı: ve dükeli deniz cânavarları başların şudan daşra (7) çıkardılar, her birisi ağızında bir cevher dutardı. *Zā n-Nūn* şundi, birisin aldı, (8) bâzîrgâna vèrdi. Gemi hâķkı çünkim ol kerâmeti, gördiler, ayağına düşdiler (9) ve ‘özür dilediler. Bu sebebden ötrü aħa *Zā n-Nūn* dèdiler. *Zā n-Nūn* dèmek (10) balıķlar issi dèmek-dür. Ve anun kerâmetleri meşhûrdur.

In der folgenden Geschichte trägt ein Kamel auf wundersame Weise das Gepäck des Heiligen.

(102.A)

(15) Ve naql-dur (102.B) (1) kim *Bāyezīd*ün bir devesi varıdı. Gendü zevādesini ve yoldaşları zevādesini (2) ol deveye yükledürdi. Bir gışı eyitdi: bu biçāre devenün yüki ağırdu, baña (3) zulm eder-ler – dedi. *Bāyezīd* bu sözi işitdi, eyitdi: E yigit, yüki götüren (4) devemidür, yoksa ayruḡ nesne-midür? Bir deveye baḡ! – dedi. Ol yigit deveye (5) baḡdı, gördi: yüki bir fırışte götürür, ve yük deve-den bir ḡarış yuḡaru durur, (6) deve-nün yük-deñ ferāḡatı var. Ol yigit anı gördi, dileridi kim *Bāyezīd*ün (7) aḡvālın ḡalka dēye, ve *Bāyezīd* melāmat ēde. *Bāyezīd* eyitdi: gördüğün (8) söyleme! – dedi.

Tiere übermitteln den Menschen die Nachricht vom bevorstehenden Tode eines Heiligen, die sie aus dem Himmel erfahren haben.

(86.B)

(13) Naql-dur kim *Bişr* dirliginde *Baḡdād* şehri içinde (14) ılkı terslemezdı. Anunḡün kim *Bişr* yalın ayak yürürdi. Bir gün bir gışı (15) bāzār içinde ḡideridi, atı tersledi, atındañ indi, feryād eyledi. Ve eyitdiler: (87.A) (1) saña ne geldi kim feryād ēdersin? Eyitdi: *Bişr-i Hāfi* dünyādan gitdi, (2) – dedi. Eyitdiler: nēte bilürsin? Eyitdi: Atım tersledi – dedi. Nēçekim ol (3) diri yidi, bu atım *Baḡdād* şehri içinde veyā ırma-larda ters bıraḡmadı. (4) Şimdi bildüm kim ol Tangrı ḡası dünyādan gitdi, – dedi. Şordılar: (5) hem ol sāʿatda naql eylemiş.

(189.A)

(4) Naql-dur kim *Sebel* bir gün mescidde oturındı. Nāḡāḡ bir (5) gügercin havā yüzindeñ şeyḡ öḡine düşdi. Şeyḡ eyitdi kim: *Şāḡ Şūcaʿ-ı Kirmānī* (6) öldi, – dedi. Ol günün tāriḡın yazdılar, tefahḡuş eylediler, şeyḡ dedüḡi <gibi> oldu.

Wie in einigen der vorausgehenden Geschichten zu sehen war, können Heilige mit Tieren Gespräche führen. In der folgenden Geschichte richtet ein Esel das Wort an den Heiligen, der Mitleid mit dem Tier gezeigt hatte.

(272.A)

(1) Naql-dur kim *ʿOsmān* debiristāna varurdi. Ve anunḡ (2) ardınca dört ḡul yürürdi: bir Rūmī, ve birisi Türki, ve birisi Kışmīri, (3) ve birisi Ḥabeşī. Ve altun divit götürürlerdi. Bir gün ḡiderken kār vēnsarāya (4) uğradı. Bir yaḡır eşek gördi kim zaʿyif olmış, ve arḡası yaḡırındañ ḡan (5) aḡardı. Ve ol eşek ḡaşınmak ister-idi, ammā aḡzı arḡasına ērmezdi. *ʿOsmān* (6) ol eşegi ḡördi, esirgedi, ḡul-larına eyitdi: sizler benüm nem olursız? (7) Eyitdiler: biz senün ḡul-larunuz, ne buyurursan, anı dutaruz – dediler. Eyitdi: imdi (8) beni severseñüz, bu eşegi dutun, arḡasını yun! – dedi. Pes ḡul-lar eşegi (9) yudılar, ve yaḡırın tımarladılar. Ve *ʿOsmān* başındañ buşusını şeşdi, ol eşegi (10) şardı, ve gökcek tımarladılar. Pes ol eşek dile geldi, eyitdi: nētekim (11) beni ḡoş dutduñ, evliyālar seni ḡoş dut-

sun – dedi. Çünkü ‘*Osmān* eşekden (12) bu sözi işitdi, na‘ra urdı, bihud oldu, düşdi, üç gün bihud yatdı. (13) Çünkü gendözine geldi, duru-geldi, ağlayu *Yahyā bin Ma‘ād* kıyına geldi, atasında (14) anasında kesildi.

Der Drache erscheint in den Geschichten in zwei verschiedenen Funktionen. Er kann den Heiligen schützen, ihm aber auch vom Himmel eine Warnung übermitteln.

(7.B)

(1) Nakl-dur kim *Manşūr-ı* <*Ammār*> ikinci hâlıfa-ıdı. Bir gece vezirine buyurdi: *Ca‘fer-i* (2) *Şadıkı* getir, öldüreyim – dedi. Vezir çok cahd eyledi ve eyitdi: Şol gişi (3) kim bir buçakda oturmuşdur, ve ‘uzlet ihtiyâr kılmışdur, ve gendözin dünyada (4) çeküb ‘ibâdete meşgûl-dur, hâlıfaya ziyânı yokdur. Anı getürüb öldürmek (5) içinde ne fâ‘ide vardır? – dedi. Hâlıfa vezir sözün işitmedi, *Ca‘fer-i* (6) *Şadıkı* getürmege kûl-lar vârbidi. Ve hâşeki-lerine ısmarladı: kaçan ol gelicek (7) ben tâcımı başumdan götürem, şolok sâ‘at başını kesün! – dedi. Çünkü (8) *Şadıkı* getürdiler, *Manşūr* anı gördüğü sâ‘at tahtından aşağı indi (9) ve karşı vardı, *Şadıkı* elin aldı, nehâlisi üstine geçürdi, ve gendözi (10) karşına dizin çöküb edebile oturdu. Ve bu duran hâşeki-ler ve vezir- (11) -ler hep ‘aceblediler. Pes *Şadıkı* eyitdi: Bende ne hâcetün vardır kim (12) beni okıdun? Ve ben Çalabum tâ‘atına meşgûl olub-dururvan, kerem eylegil, (13) ayrıuk beni üşendürmeğil! – dedi. Şolok sâ‘at hâlıfa destür vârdı, (14) yüz dürlü ağırlamaklarla ve hil‘atlarla gürü gönderdi. Ve ol gidicek hâlıfa’yı (15) ditremek dutdı, ve ‘aklı şaşdı, yere dü(ş)di, ‘aklısuz yatdı, ve üç (8.A) (1) günedegin başın kâldurmadı, ve üç günlük namâzı, kâldı. Ve kaçan-kim yine (2) ‘aklı geldi, vezir anı şordı: sana ne geldi kim bu hâla düşdün? (3) *Manşūr* eyitdi: Kaçankim *Şadıkı* kapudan girdi, bir ejdehâ gördüm ki, (4) bile girdi. Bir dudağı şuffa üstinde ve bir dudağı şuffa altında-ıdı. (5) Baña hamle kıldı ve eyitdi: *Şadıkı* üşendürmeğil, yoksa seni bu oturduğun (6) şuffayla bile yudarın – dedi. Ve ben ol ejdehâ korkusından n~êtdüğüm (7) bilmedüm, ve yanına vardum, ‘özür diledüm, ve ‘aklum gitdi.

(67.B)

(2) Nakl-dur kim bir gün katı, sovuğ oldu, zemherir (3) günleriydi, gûsl vâcib oldu. Pes buzi, deldi, gûsl eyledi, ve erteyedegin (4) namâz kıldı. İllâ sovuğ katı, koydı, şöylekim helâk-lik korkusu oldu. (5) Öginden geçdi, kim birez od varmışa – dedi. Ve bir eski kürki vardı, (6) egnine bıraktı, teni kızdı, gözi uykuya vardı. Çünkü uyandı, gördi, kim (7) gün doğmuş. İşine peşimân oldu. Bakdı, gördi, kim kürki içinde bir (8) ejdehâ yatur, her bir gözi bir üskere bigi kanın dönmiş. *İbrâhîm* bildi kim (9) bu dükelisi od istediğindendir, ve sıcak kürke girüb uyuduğındandır. Ağlamağa (10) başladı. Ve ol ejdehâ *İbrâhîm* öninde yüzün yere sürdi ve gayib (11) oldu.

(113.B)

(3) Nakl-dur kim *Kurrâbî*-nün inkârı vandı. (4) Şeyhe münkiridi, zirâ şeyhden ‘acâyib işler görürdi: ol biçâre-nün (5) havşala-sına sığmazıdı. Anun inkârı şeyhe ma‘lûm oldu. (6) Bir gün *Kurrâbî Bâyezîd* kıyına geldi, imtihanıla mes‘ele buyurdi. [Ol] sâ‘at (7) ki,

sordı, düşdi, ussı gitdi, üç gün bi-*huz* yatdı. Dördüncü (8) gün ussı geldi. *Bāyezīd* eyitdi: ne gördün? Eyitdi: saña sorduğum (9) vaqt, bir ejdehā ağzın açdı, beni yutdı. Ben ejdehā, kursağında (10) yaturıdum. Ol ejdehā baña eydür: *Bāyezīde* ayrıuk münkir olamısın? (11) – dērdi.

Fehlt es den Heiligen an Speisen, so tragen Tiere das Nötige herbei.

(17.B)

(5) Gördi kim bir (6) koyun bir *ğirde*'yi ağzına dutmuş gelür. Getürdi, *Üveys* öñine kodı. Pes (7) *Üveys* eyitdi: yā koyuncuk, bu girde'yi ayrıuk *ğışiden* almış olasın. Koyun Çalab (8) kudretinden dile geldi ve eyitdi: Yā Tangrınun *haş kulu*, ben~dahı ol *ğışinün* (9) *kulu*-van kim sen anuñ *kulu*-sın. Bu girde senün *rızkuñdur*, *Rezzākuñ* vērđi, (10) – dēdi. Dahı koyun *ğā'ib* oldı.

(50.B)

(7) Naql-dur kim bir gün *Rābi'a* *hādımı* iç yağın doğrardı kim (8) aş bişüre. Çok zamānıdı kim aş aşlın görmedileridi. Soğan *hācet* (9) oldı. *Hādım* eyitdi: *konşudan* dileyeyin – dēdi. *Rābi'a* eyitdi: ben 'ahd (10) eylemişven kim ayrıukdan hic nesne dilemeyeven. Bu söz içinde-yiken, havādan (11) bir kuş geldi, bir deste soğan arıdılmış cömlege bırakdı. *Rābi'a* (12) eyitdi: mekirden imin *değülven*. Soğanıla yağı bırakdı, etmegin kurula (13) yēdi. Naql-dur kim bir gün *Rābi'a* ağlayu yola girdi ve dağa giderdi. (14) Ve çok geyikler ve dağ cānavarları yöresine üşüb-dururlandı, ve *Rābi'aya* (15) *nażar* ederleridi, ve elin ayağın yalarlardı. *Nāgāh Hasan-ı Başrī* çıka-geldi, (51.A) (1) ve *Rābi'a'yı* gördi, kim geyiklerle oturur. Geyikler *Hasan* göricek ürkdiler, kaçdılar. (2) *Rābi'a* yalunuz kaldı. *Hasan* melül oldı, eyitdi: yā *Rābi'a*, bunlar benden neçün (3) kaçarlar, ve senünle eş olurlar? *Rābi'a* eyitdi: sen bugün ne yēdün? Eyitdi: iç (4) yağın yēdümidi. Eyitdi: bunların içleri yağın yemiş-sin; nece kaçmasun-lar? – (5) dēdi.

(81.B)

(1) Naql-dur kim bir gün *İbrahīm* bir bölük dervişlerle giderdi. (2) Bir odunlu yēre erişdiler, *İbrahīm* eyitdi: bu gece bunda olalum – dēdi. Od (3) yaqdılar, birer kesek kuru etmek yēdiler. *İbrahīm* namāza meşğül oldı. Dervişlerün (4) birisi eyitdi: eğer etümüz olsa, bu od içinde bişürürdük – dēdi. *İbrahīm* (5) namāzdan fāriğ oldı: Tanğrım size et vērbiye – dēdi. Yine namāza durdı. (6) Şoloğ sāt bir gürlüdü çıkdı, gördiler kim bir arslan bir geyiği yırtmış, (7) kana bulaşdurmış, elinden boşandurmış; geldi, bu dervişler kıyında (8) düşdi. Birisi duru-geldi, geyiği boğuzladı. Şeyh namāzdan fāriğ oldı, (9) eyitdi: Hāk Ta'ālā size *helāl* et vērbedi, yēñ ve şükr eyleñ! – dēdi.

Die Heiligen selbst schätzen und lieben die Tiere. Dies wird durch die folgenden Hundegeschichten demonstriert, in denen auch die Bescheidenheit der Heiligen gegenüber den Tieren zum Ausdruck kommt.

(27.A)

(15) Ve *Hasan* (27.B) (1) tevbe kıldı kim ayruk hiç mahlûkdan gendözini yeg görmeye. Tâ haddi bir gün (2) bir uyuz it geçeridi. Eyitdi: İlahî, beni bu ite bağışlağıl kim bu it benden (3) yüz derece yegrekdür – dedi. Bir gişi bu keleciiyo işitdi, meger *Hasan* eydür ola (4) kim, eger ben tāmuya girürsem, bu it benden yegrek-dür kim bu tāmuya (5) girmez – dedi.

(144.B)

(13) Nakl-dur kim *Süfyan* (14) etmek yeridi, bir gendü ısırurdi, ve bir ite vürürdi. Eyitdiler: neçün ‘avret (15) ve oğlanlaruñla yemezsın, ve ite vürürsin? – dediler. Eyitdi: Eger ite etmek vürürsem, (145.A) (1) érteyedeğın uyumaz, ve beni, saklar, yörenür. Eger ‘avrete ve oğlana vürürsem, beni (2) tã’atdañ yığar – dedi.

(194.A)

(15) Nakl-dur kim *Ma’rûf*ñ bir dāyısı varıdı, şehriñ nāyibidi. (194.B) (1) Bir gün gecerdı, [[*Ma’rûf*ñ, gördi kim]] *Ma’rûf*ñ, gördi, kim etmek yer. Bir lokma gendü (2) yer, ve bir lokma ite vürür. Dāyısı eydür: utanmazmısın kim itile etmek (3) yersin? – dedi. Eyitdi: gerçeksın kim ben~dañ utandugumdañ ötrü yerveñ – dedi. (4) Pes *Ma’rûf* başın kaldurı, havāda bir kuş ğördi, kığırdı. Geldi, *Ma’rûf*ñ (5) ileyinde başcuğazın yüñi arasında gizledi. Dāyısı eydür: bu ne kuşdur kim (6) başın gizler? – dēr, ve yüzün göstermez? – dēr. *Ma’rûf* eydür: Ben Tangrıdañ utanurvañ, (7) bendeñ bu utanur. Herkim Tangrıdañ utana, dükeli ‘ālem andañ utanur – dēr. Dāyısı (8) hacil oldı, gitdi.

Dank der Hilfe eines Heiligen werden verloren geglaubte oder verstorbene Tiere ihren Besitzern zurückgebracht.

(148.B)

(8) Ve *Belh* şehrinde bir beg varıdı. Aña ‘*Alıy* (9) *ibn-i ‘İsā* dērleridi. Ol begün bir iti, varıdı, yavlağ severdi. Megerkim (10) ol it yavu-varıdı. Eyitdi(ler): *Şakik* konşılari ol iti, gizlediler – dediler. (11) Bir gişi geldi, *Şakik* konşısını dutdı, dögerdi, ve iti, tēz vēr! – dērdi. (12) Ol gişi kaçdı, *Şakik* evine girdi: beni kurtar! – dedi. Ol gün *Şakik* durdı, (13) bege vardı ve eyitdi: Bu gişiyi, üşendürmeñ! İt benüm katumda-dur; üç günden (14) sonra iti, size vërem – dedi. Ol gişiyi, kurtardı, durdı, evine ğeldi. (15) Yavlağ guşşalı oturdı kim: neçün mühlet aldum? – dedi. Ve çünkim üç gün geçdi, (149.A) (1) bir gişi itün boynına ip dağmış, kapudan içeri ğivürdi. *Şakik* anı gördi, (2) yavlağ sevindi, iti, aldı, beğē iletđi, vērđi, ve kurtıldı. Bugez dünyeden (3) külli yüz döndürdi, ve tevekkül Tangrıya kıldı.

(269.B)

(14) Nakl-dur kim bir gün *Nūrī* (15) giderdi, gördi kim bir yoksulun eşegi ölmüş, yükni bırakmış. Ol yoksul (270.A) (1) ağlarıdı. *Nūrī* eşegi birğez depdi, eyitdi: dur yoğaru, ne yatıcağ yeridür – dedi. (2) Eşek duru-geldi, ol miskin yoksul sevindi, yükün yükletdi, işine

gitdi. (293.B) Nakl-dur kim bir gün bir yoksul (7) eşegin yavu-kıldı-ıdı. Eyitdi_o kim: bu şehirde Tangrının hâşı_o kim vardır? Eyitdiler (8) kim: *Ebû l-Hasan-ı Pûşengî* vardır – dediler. Ol yoksul yavlağ ʿâkıl gişiydi, geldi_o, (9) *Ebû l-Hasan*_o buldı, ve anuñ etegine yapışdı, ve eyitdi_o: benüm eşegüm sen oğurladuñ (10) – dedi. Eyitdi_o: ʿe yigit, ben senüñ eşegün oğurlamadum, ve seni dañı şimdi (11) gördüm – dedi. Eyitdi_o: yok, eşegüm sende-dür, vër! – dedi. Şeyh elin duʿaya (12) kaldurdi, eyitdi_o: İlahî, bunuñ eşegin buña gerü vër! – dedi, beni_o bunuñ elindeñ (13) al! – dedi. Derhâl bir gişi çağırđı kim eşek kimün-dür, gelsün! – dedi. Yoksul (14) vardı_o, eşegin aldı_o. Andan sonra ol yoksul eyitdi_o: Yâ şeyh, bilürdüm kim sen (15) benüm eşegüm oğurlamaduñ. İllâ benüm garazum olıdı kim sen bir nefis urasın, (294.A) (1) benüm hâcetüm revâ ola – dedi.

Die überlegene Kraft eines Ochsen weiß der Heilige mit Humor anzuerkennen.

(156.A)

(12) Nakl-dur kim bir gün *Ebû Hanîfe* ırımadan geçeriği_o. (13) Karşudan bir öküz geldi. *Ebû Hanîfe* yoldañ sapdı. Eyitdiler: yâ imâm, (14) bu perhiz neden-dür? Eyitdi_o: benüm ʿâklum var, anuñ boynuzı var – dedi.

Ferec baʿd eş-şidde

Die Helden des Märchens geraten auf eine Insel, die ihnen eine Vielfalt von Früchten, aber auch allerlei furchterregende wilde Tiere bietet.

(147.A)

Hele bir cezireye erişdiler, (4) çıkdılar, niʿmet(-i) vâfir buldılar: encir ü hurmâ, bādām u finduğ fustuğ, neyşeker, dañı bir dürlü yemişler. (5) Gerekerince yemişler. Gece olıcağ cānavardan üşenüb ağac başına çıkmışlar. Dünle gördiler ki dürlü (6) dürlü cānavarlar – her biri bir rengde vazʿda, bir şüretde – peydâ oldılar.

Auf der Insel Lādān begegnen den Menschen Ameisen so groß wie Hunde.

(147.A)

Gerü salına bindi, (10) başı aldı, bir çuşa gitdi, bir cezireye yetišdi ki anı *Cezire-i Lādān* dërlerdi. Ulu cezire-dür. (11) Şandal u ʿūd anda biter. Güneş anda yerden doğar, yere batar. Ve ol cezirede it gibi karıncalar (12) olur; âdemiye zafer bulıcağ yerler. Şandal gerekli olan gişi yazın bir yügrük ata binerimiş, bilesinde et (13) pâre-lerin alub şandaldın~yana segirdürimiş, gelen karıncaya et birağurımış. Anlar ete meşğül olıcağ (14) ol gişi varur, ağaca ʿâlâmet eylerimiş. Kış olıcağ varurımış, ferâgatıla keserimiş.

Ein Wunderbaum, auf dem, Früchten gleich, Edelsteine wachsen, bleibt den Menschen verboten.

(191.B)

Haber pâdeşâha (3) yetişdi. Pâdeşâh bindi, ağaclaruñ üstüne geldi. Ta'accub êtdiler buni ki her budakda salkıum (4) salkıum cevâhir hüşeleri kim her biri güher-i şeb-efrüz âvihte, rüşenlik verür. Cemâ'at-ı mülük u (5) şudür u vezir pâdeşâha eyitdiler: "Bu güherler, bu ağaclar başında zâyi'dür. Buyur: hazineye (6) varsun!" dediler. Pâdeşâh eyitdi: "Ma'âz-allâh! Benüm bu yerde bu güherde haq(k)um yokdur" dedi. (7) Yêrün islerin getürdiler. Pâdeşâh anlara eyitdi: "Milk-lerünüzdür; ağacı siz dikedünüz; bu (8) gevherlerünüzi götürün!" dedi. Eyitdiler: "Biz gevher tohmın ekmedük, elma, armud, kıaysı tohmın (9) ekdük. Bu bize harâm-dur" dediler.

Riesige Wundervögel bringen den Märchenhelden auf eine exotische Insel.

(43.B)

Bağ icinde bir mürgizâr gördüm: biñ dürlü kül(l)i rengin anda bitmiş. Anda bir kuş gördüm. Biñ dürlü (9) nakşî tavusı be-emr-i kuddûsî anuñ a'zâsında eczâsında mevcûd ulu kuşıdı. Anuñ (10) gibi ulu cânavar kimsene gördüğü yok.

Gönlüme düşdi ki
 bu kuşı dutam,
 yalunuzlıkda anuñıla eglenem.
 Bir uzun ip (11) buldum.
 Bir ucında sırtmac bağladum.
 Bir ucını belüme bağladum.
 Kuşa dâne dökdüm.
 Kuş dâne yêrken
 sırtmac (12) ayağına gecdi.
 İpi cekdüm ki
 kuş katuma gele,
 dutam.
 İp berkindi,
 ve cün ol kuş ipi duydu,
 kalkdı.
 (13) Bir ayağımı yêre berkitdüm.
 Fâyide êtmedi:
 kuş kuvveti beni yerden kapdı.
 Diledüm ki
 anı belümden şeşem.
 Yüksek (14) kalkdı.
 "Düşem" dedüm,
 şeşmedüm,
 ipe berk yapışdum,
 gendözüme eyitdüm:
 "Sen kandanıduñ,
 seyyâdlık kandanıdı?
 (15) Şeherden çıkdun
 [n.g.â] kazâ ve kaderi def' edesin.
 Bu dem zirek kuş gibi iki ayağundan dutıldun"

(16) dedüm. Bu endişede-yiken aşağıya bakdum: ‘âlem baña bir deniz gibi görindi; gözüm yumdum, zikre meşğul oldum, gönlümü (17) ölüme bağladum. Nâgâh anı bilürem ki ayağum bir ağac budağına dokundu. Gözüm acdum, gördüm ki bir ulu cezireye (18) varmışuz. Çok dürlü yemiş ağaçları var; arasında bir yüce ağac bitmiş. Ol ağac başında ol kuşun (19) yuvası varmış; gelmiş, anda konmuş. Ben aşağıya salınmışam, ağac budağına ayağum dokunduğı olumış. Cün hâli (20) eyle gördüm, arkuncak ipi bëlümden şeşdüm, ağacdan aşağıya indüm, cezirede yürüdüm. Hic görmedüğüm yemişler (21) buldum, yedüm. Sovuk bınarlar, nâzük yerler çok, ammâ münis ve hemküsâr yok. Mütehayyır olup-dururdum. Gece (44.A) (1) erişdi. Ol kuş bir katı ünile çağırdı, andan ucdı, gitdi. [Bundan] sonra denizden bir acâyib cânavarlar çıktılar, (2) cezireye dağıldılar. Ol cânavarlardan korkub çıktum, kuşun yuvasında oturdum.

(244.B)

(16) Dört yaña baçadururken gördi ki havâdan bir ulu kuş indi. Dürlü reng üzerinde mevcüd ‘aceb şüret. (17) Otladı, su icdi, kalkacağı vakt revende gendüyi kuşun kıc barmağı üzerine berkitdi. Kuşun (18) haberi olmadı, kalkdı, etrafı ‘âlemden bir tarafa vardı, cezirede kondu. Revende gendüyi şeşdi, ol yeri dağı (19) gereği gibi teferrüclendi. Yarındası gün kuş gerü yuvasından yere indi. Hîrâmân salınıyürürken revende (20) gerü kuşa dolaşdı, bayağı yerine geldi, kuş konıcağ gendüyi şeşdi.

Der Held des Märchens, *Ferruh-rûz*, wird in einen Hirsch verzaubert.

(37.A–37.B)

Kişmîr katına bir dilgir mürğizâra (16) yêtişdi. Ol mürğ(i)-zârda bir bağ var. Ol bağda bir görküllü yüce kaşr var. Ve ol bağun (17) kapusunda bir yüce ağac bitmiş...

...(19) geyik ol bağun kapusındañ daşra geldi. Bileklerinde altun bilezükler,...

... öñinde ürkmecin oturdu, ağladı. *Ferruh-rûz* ta‘accub eyledi. (21) Bir demden sonra bir bunun gibi geyek dağı çıktı, ol dağı hemân hareketi gösterdi.

(2) Bu endişede-yiken nâgâh yoğaru manzaraya bakdı, gördi ki bir şanem durur...

Ol şanem i(n)di kaşr öñinde *Ferruh-rûz*ı karşıladı, aldı, kaşra çıktı.

Andan ol şanem *Ferruh-rûza* hûb ‘ibâretile söyledi:...

“Bugün bunda konuğumuz ol! Biz bu yerde yol üstünde konuk [ş] maşlahaticün (9) otururuz”

Ardınca cāriyeler, kullıkcılar hōn getürdiler. Kız *Ferruh-* (10) -rûza “Yemek yen!” dēyü tekellūf eyledi. *Ferruh-rûz* el ta‘āma uzatdı, bir lokma aldı, ağzına koydı. Yudacağı vakt (11) ol pürfitne çağırdı: “Hey, geyek ol!” dēdi. Kudret-i Hūdā *Ferruh-rûz* bir geyik şüretine girdi. (12) Kız eyitdi: “Bil u āgāh ol ki ol isteyü-geldüğün kız melik-i *Kişmîr* (13) kıızıdur. Adı *Ferruh-nāz*dur. Ben melik-i *Kişmîr* vezirinün kızivam. Adum *Mihir-efzā*dur. Ol seni geyik eyleyen benüm (14) ulu kız kardaşumdur. Adı *Hüs-n-ārā-yı Cādū*dur. Ben olmasam, seni kimse anuñ elinden alımaıdı.

In einem anderen Märchen belauscht ein Prinz das Gespräch einer Kuh und eines Esels.

(192.B–193.A)

Bir gün ev issi ‘avratıyla otururken bir gāv getürdiler. Gölük (15) yanında bağladılar. Gāvıla hār söze geldiler. Evvel hār gāva sordı: “Dihkânıla hālun nece-dür?” (16) dedi. Gāv eyitdi: “Enhas-ı ahvâldur” dedi. “Her şabâh beni şahrâya iledür, boynuma boyınduruk (17) dağar, namâz-ı şâm vaktınadek yer yararam. Cün namâz-ı şâm eve gelürem, baña ol~kadar ‘alef vermezler ki (18) nimsir olam. Bu sebebden katı fûrümânde-em, hic cäre bilmezem, <ne> edinem” dedi. Hār eyitdi: “Eger ben seni (19) birkaç gün âsâyış edersem, nece ola?” dedi. Gāv eyitdi: “Helâl-zâdalık etmiş olasın” dedi. (20) Hār eyitdi: “Bu gece yem yeme! Şabâh seni şägird yem yememiş göre, hasta şana, şahrâya iletmeyeler. (21) Evde yem vereler: yeyesin, yatasın, bu bahâneye âsâyış olasın” dedi. Gāva bu haber hoş (193.A) (1) geldi, güldi, hāra du‘ā kıldı. Bu makāmda melik-zāde cün bu muhāvere‘yi anladı, ol~dahı (2) güldi. Ev is(s)ileri, er ü ‘avrat sebebsüz konuğun güldüğünü ‘ayabladılar, eyitdiler: “Bize (3) gülersin: olamı?” dediler. “Ayrıuk bunda gülecek nesne yok ancak” dediler. Melik-zāde eyitdi: (4) “Zinehār bu sözi söylemen! Hāşa ki ben size gülem. Ben vağanumdan ırāğam; baña ne gülmek (5) gerek!” dedi. Andan şägird geldi, hocaya eyitdi: “Gece gāv ‘alef yememiş; bugün alup gitmek (6) anı olmaya” dedi. Hoca eyitdi: “Gāv rencürsa, ko dursun, hārı anun yerine hoş!” dedi. (7) Eyle eyledi. Eşegi işe dutdılar, boynına boyınduruk bıraktılar, yer sürdürdiler. Gece getürdiler, hārı (8) gāv yanında bağlayukodılar. Şehzāde gerü ev is(s)ileri katında otururken işidür ki gāv hāra (9) eydür: “Hele ben acısam, acın. Ammā işlemekden biraz kurtuldum, dinlendüm. Sen ne hālda-ıduñ?” (10) dedi. Hār eyitdi: “Benüm bugün katı vaktum hoşıdı. Bir mürğizārda-yıdum, otlarıdum, hic iş (11) işlemedüm” dedi. Gāv eyitdi: “Benüm hak(k)umda hic söz gecdimi?” dedi. Hār eyitdi: “Haā, gecdi” dedi. (12) Eyitdi: “Ne işitdün, eyit!” dedi, yalvardı. Eyitdi: “Hoca gulāmına eyitdi ki: ‘Gāv bu gece yemin (13) yemezise, boğazla!’” dedi [[dedi]]. “Bu söz işidelden berü melülem” dedi. Gāv eyitdi: “Tedbir nedir?” (14) dedi. Hār eyitdi: “Tedbir oldur ki ‘alef yeyesin. Erte şägird seni ‘alef yemiş bulacak (15) olursa, nesnen yoğıduğın bilür, sürer, boyunduruğa iledür” Böyle deycecek gāv tēz tēz ‘alefin (16) yemeğe başladı, yēdi, āhūn yaladı: bir şaman cöpin kōmadı. Şehzāde gine güldi. Ev (17) is(s)ileri tīre oldu-lar, eyitdiler: “Ė cūvān, bu ne bi-vezen, bihūde hānde-dür? Kime gülersin? (18) Utanmazmısın?” dediler. “Her gece yok yere bizüm üstümüze gülersin” dediler. Şehzāde zübān-ı i‘tizān (19) acdı vu eyitdi: “Ma‘āzallāh ki ben size gülem! Evet sizden gizlū bir hāl vardır; ben (20) aña gülerem” dedi. Zen-i şühre eyitdi: “Elbette şol gişiyi sor: neden güldüğünü baña (21) ma‘lūm eylesün! Ve-illā ben kahrđan ölürem” dedi.

Eine Hexe gebietet über ein gewaltiges Heer von Tieren.

(101.B)

Andan Şemse durdı, (17) kaşar üzerine çıkdı, na‘re urdı. Üni temām cezire-ye işidildi. Bakdum, gördüm: hezār hezār pıl ü peleng ü (18) gürg ü bebr ü hizebr ü hırs u hūk u şāğāl u rübāh ol kaşarın yöresine cem‘ oldılar. Ben (19) korğdum, kaçmak istedüm. Şemse eyitdi: “Korğma! Bizüm cerimüz bulardur. Saña hıdmet etmekcün gelüb-dururlar” (20) dedi. Ta‘accub eyledüm. Andan Şemse baña eyitdi: “Dur yoğaru, işde kapuda senünicün bir merkeb hāzırdur. (21) Bin, bu leşkerile şāh-ı İrem şehrine var, saña ol memleketi müsahhār ediversünler!” dedi. Durdum, kaşardan daşra (102.A) (1) çıkdum. Gördüm: bir pıl gibi arslan apışmış-durur. Bindüm. Ol çendin hezār cānavarlar yanumca yürüdiler.” (2) [[e]] Bir lahzada İrem ceziresine yetişdiler. Melik-i İreme haber oldu. Melik buyurdi: silāha girdiler. Cādū leşkerile (3) ādemi leşkeri bir gün bir gece ceng etdiler. ‘Ākıbet gālebe cādū leşkerinün oldu.